

JAARGANG 114
JULI 2025

Natuurhistorisch 7 Maandblad

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP in LIMBURG

Themanummer Wilde kat

Terugkeer van de Wilde kat (*Felis silvestris*) in Limburg

WAARNEMINGEN EN VERSPREIDING IN DE PERIODE 2002–2024

Hettie Meertens, ARK Rewilding Nederland, Winselingseweg 95, 6541 AH Nijmegen, e-mail: hettie.meertens@ark.eu

Imke Nabben, ARK Rewilding Nederland, Winselingseweg 95, 6541 AH Nijmegen, e-mail: imke.nabben@ark.eu

Jasja Dekker, Jasja Dekker Dierecologie B.V., Enkhuizenstraat 26, 6843 WZ Arnhem, e-mail: info@jasjadekker.nl

René Janssen, Bionet Natuuronderzoek, Valderstraat 39, 6171 EL Stein, e-mail: anomalous@gmail.com

Ruim twee decennia is de Wilde kat (*Felis silvestris*) [figuur 1] met zekerheid terug in Limburg. In hogere dichtheden komt deze soort al lange tijd voor in de bosrijke gebieden van de Eifel en de Ardennen. Omdat jonge aanwas uit het Duits-Belgische kerngebied wegtrekt, breidt het verspreidingsgebied van de Wilde kat zich traag als een olievlek uit. De vaststelling dat de Wilde kat terug was in Nederland begon met een vondst van een dood dier bij Vaalsbroek in 2002 (THISSEN & CANTERS, 2010). Deze vondst, en de nieuwe mogelijkheid om met wildcamera's relatief eenvoudig dieren in de natuur op te sporen, gaven de aanzet voor een langlopende zoektocht naar de verspreiding van de Wilde kat in Limburg.

Dit artikel presenteert de resultaten van deze zoektocht en beschrijft de uitbreiding van het leefgebied van de Wilde kat in Limburg over een tijdsbestek van zo'n twintig jaar. Een ander artikel in dit

themanummer gaat in op het terrein-gebruik door individuele Wilde katten; hiervoor werd zenderonderzoek uitgevoerd (JANSSEN & DEKKER, 2025).

VRAGEN ROND EEN VERBORGEN ROOFDIER

De terugkeer van de Wilde kat in Nederland is bijzonder. Enerzijds omdat de soort – ook wel Europese boskat of Europese wilde kat genoemd – vermoedelijk al sinds de vroege middeleeuwen uit Nederland is verdwenen (MULDER, 2007; THISSEN & CANTERS, 2010). Anderzijds omdat de routes vanuit bronpopulaties in de Eifel en de Ardennen naar ons land nogal wat barrières kennen zoals snelwegen, een hogesnelheidsspoorlijn en grote oppervlaktes gecultiveerd en verstedelijkt gebied (POLMAN & BROUNS, 2015).

Toch is de comeback van de Wilde kat in Limburg geen verrassing. Het zuiden van de provincie Limburg is in vogelvlucht slechts 15 tot 20 km van de Ardennen en de Eifel verwijderd. Van Wilde katten is bekend dat ze gemakkelijk tien kilometer per etmaal kunnen afleggen (DEKKER *et al.*, 2015; JANSSEN *et al.* 2016). En een trip van enkele tientallen kilometers buiten de eigen homerange komt ook wel eens voor (mondeline mededeling Manfred Trinzen). Tel daarbij op dat de Wilde kat in Europa tegenwoordig

FIGUUR 1

De Wilde kat (*Felis silvestris*) is terug in Limburg (foto: Fabrice Cahez)

▲▲ FIGUUR 2
Een Wilde kat (*Felis silvestris*) geeft kopjes aan een lokstok met valeriaanolie (foto: Bram Schoufour).

▲► FIGUUR 3
Een Wilde kat (*Felis silvestris*) snuffelt aan een liggend stammetje met valeriaanolie (foto: Bram Schoufour).

een strikt beschermde soort is, dan lag een terugkeer in de lijn der verwachting.

De eerste zekere waarneming in 2002 riep meteen tal van vragen op. Leven er, zonder dat wij het weten, al langer en meer Wilde katten in Limburg? Kan deze soort zich handhaven in een drukbevolkte omgeving als de onze met veel wegen, recreanten, zwervende Huiskatten (*Felis catus*) en relatief kleine bossen? En stel dat de Wilde kat een blijver wordt die zich vestigt en voortplant, in welk tempo breidt de populatie zich dan uit? In welke richtingen rekken de grenzen van het verspreidingsgebied op? Een relevante vraag hierbij is tevens hoe en waar we de Wilde kat het beste kunnen helpen bij de verovering van nieuw leefgebied in (Zuid-)Limburg en de rest van Nederland. Over de voedselbeschikbaarheid (met name muizen) in Zuid-Limburg zijn nooit vragen of twijfels geweest. In voedselarme bosgebieden is dat de belangrijkste beperkende factor (PIECHOCKI, 1990).

Om meer te weten te komen over de verspreiding van de Wilde kat in Limburg en tegelijkertijd actief maatregelen te nemen, zijn na de ontdekking van de soort bij Vaals vanaf 2006 diverse onderzoeken gestart.

ONDERZOEKSMETHODEN

Onderzoek met wildcamera's

De zoektocht naar de Wilde kat in Limburg begon in de meest zuidelijke bossen van Limburg langs de grens met België en Duitsland (Vijlenerbos, Bovenste en Onderste Bos). Hiervoor werden wildcamera's ingezet. Tussen 2010 en 2024 is het cameraval-onderzoek in Zuid-Limburg bijna jaarlijks herhaald en geleidelijk uitgebreid. Dat gebeurde in opdracht van de Provincie Limburg en ARK Rewilding Nederland. Onderzoekbureaus, de Zoogdierverseniging, studenten, vrijwilligers, jagers, toevallige waarnemers, terrein beherende organisaties en particuliere terreineigenaren droegen hieraan bij. De resultaten zijn opgetekend in publicaties van MULDER (2007), JANSSEN & MULDER (2012; 2013), JANSSEN *et al.* (2016), KUIPERS (2016; 2017; 2019), OVERMAN (2023) en in theses van BROEKMAN (2020), SCHOU-

FOUR (2022), MEIJERS (2022) en VAN KNIPPENBERG (2023).

Dit artikel brengt de data uit bovengenoemde bronnen bij elkaar en vult ze aan met enkele losse (deels nog ongepubliceerde) waarnemingen, onder andere uit de Nationale Databank Flora en Fauna. De uitbreiding van het verspreidingsgebied in ruim twee decennia wordt gepresenteerd in een reeks stippenkaarten van verschillende tijdvakken. Enkele bijzondere waarnemingen worden apart besproken.

Zenderonderzoek

Zoals eerder vermeld is het zenderonderzoek onderwerp van een ander artikel. Echter omdat zenderonderzoek, naast gedetailleerde informatie over het terreingebruik, ook inzicht geeft in de verspreiding van de gezenderde dieren, zijn deze verspreidingsgegevens als aanvulling eveneens in dit artikel verwerkt. Daardoor ontstaat een zo compleet mogelijk beeld van het voorkomen van de Wilde kat in Limburg.

ZOEKMETHODE

Waarnemen van Wilde katten

Het waarnemen van een Wilde kat is niet gemakkelijk. Zicht krijgen op zijn verspreidingsgebied daardoor evenmin. Het zijn schuwe nachtdieren die hoogstens nog in de schemering met het blote oog zijn waar te nemen. Ze vertonen qua uiterlijk vrij veel gelijkenis met een Cyperse huiskat, hetgeen een zekere waarneming voor een ongetraind oog bemoeilijkt (MULDER & HELMER, 2021). Zichtwaarnemingen zijn daarom vaak onbetrouwbaar en niet controleerbaar. Ze kunnen wel aanleiding geven voor nader onderzoek.

Pootafdrukken vormen evenmin betrouwbare waarnemingen. Prenten van Wilde kat en Huiskat zijn niet of nauwelijks van elkaar te onderscheiden, temeer omdat een afdruk in de bodem altijd een beetje vervormt, waardoor de kleine verschillen vervagen.

Een zichtwaarneming van een dode (doodgereden) Wilde kat kan wel heel betrouwbaar zijn, mits de buitenkant van het dier niet te zeer beschadigd is. Bo-

vendien kan het kadaver als bewijs gefotografeerd worden. Daarnaast kunnen van zo'n dier weefsel of haren worden verzameld voor DNA-onderzoek. De verspreidingsgegevens in dit artikel zijn grotendeels gebaseerd op waarnemingen met wildcamera's. Voor het opsporen van levende Wilde katten zijn deze een zeer belangrijk hulpmiddel.

Gebruik van wildcamera's

De zoekmethode met wildcamera's is arbeidsintensief. Ter illustratie: de in dit artikel gepresenteerde waarnemingen van de Wilde kat in Limburg (2006-2024) zijn gebaseerd op ongeveer 1.200 verschillende zoeklocaties. Dat zijn plekken waar tijdens één of enkele weken een wildcamera werd geïnstalleerd. Het verwerken van de verzamelde beelden is monnikenwerk. Bij het uitlezen van de gegevensdragers van deze camera's moesten telkens tientallen, soms meer dan honderd filmpjes per camera worden bekeken. En op verreweg de meeste filmpjes stond helaas geen Wilde kat.

Gebruik van lokstokken

Om een Wilde kat voor de camera te krijgen werd steeds gebruik gemaakt van een lokstok. Dit is een tak of stok die overgoten werd met valerianaolie en die op circa 2-3 m afstand voor de lens werd geplaatst [figuur 2]. Soms werd valerianaolie op een liggende stam aangebracht [figuur 3]. De geur van valerianaolie is voor katten zeer aantrekkelijk. De olie bevat namelijk een stof die lijkt op een feromoon (chemisch communicatiemiddel) dat invloed heeft op het gemoed en gedrag. De stof houdt een passerende kat een tijdje vast bij de wildcamera. Het dier beweegt rond de stok, het ruikt, likt en wrijft eraan. Zijn vachttekening is zo van meer kanten te zien (HUPE & SIMON, 2007; MARTENS, 2012). Op een ruwe stok laat een kat bovendien haren achter voor eventueel DNA-onderzoek. Het Duitse Senckenberg Forschungsinstitut voert deze DNA-analyses uit.

Plaatsing van camera's

De camera's werden (vrijwel) altijd in het bos geplaatst (soms in de bosrand), dichtbij wildwissels, buiten het zicht van wandelaars, meestal op plekken die door struiken of omgevallen bomen enigszins zijn beschermd. Indien mogelijk werden ze in de buurt van een dassenburcht opgesteld omdat die vaak als slaapplek van Wilde katten fungeren. De wildcamera's werden dus niet willekeurig geplaatst. De plek-

ken binnen het zoekgebied werden goed overwogen om de trefkans zo groot mogelijk te maken.

De camera's in het zoekgebied werden steeds na één of twee weken verplaatst om een groot gebied te kunnen onderzoeken en de kans op diefstal van de camera te verkleinen. Verplaatsing betekende ook 'verversing'. Een lokstok verliest na een paar weken zijn aantrekkingskracht (afhankelijk van de hoeveelheid regen), geheugenkaartjes raken vol en batterijen leeg (afhankelijk van het aantal beelden en de omgevingstemperatuur).

Het seizoen waarin de camera's werden geplaatst was voornamelijk de winter, ongeveer van november tot en met maart. In deze periode is er weinig vegetatie aanwezig die de werking van de camera's stoort. Door bewegende begroeiing gaat de camera onbedoeld lopen. Daarnaast valt in deze maanden de paartijd; dan is de aanlokkende werking van valerianaolie het sterkst.

Determinatie

Dan zijn er tienduizenden filmpjes, maar hoe herken je daarop de Wilde kat [figuur 4]? Karakteristiek voor

FIGUUR 4

Door het bekijken van een dier vanuit verschillende posities zijn de diverse kenmerken beter zichtbaar (foto: Olaf Op den Kamp).

FIGUUR 5
Twee individuen op dezelfde locatie. De kat in 5b is beoordeeld als Wilde kat (*Felis silvestris*), die in 5a niet (foto's: Bram Schoufour).

een Wilde kat is de dikke staart met drie tot zeven losse zwarte ringen en een stompe staartpunt. De zwarte rugstreep loopt niet door over de staart. De vacht is vlekkelig beige/grijs, meestal zonder uitgesproken tijgerstrepen (behalve bij jonge dieren, de 'kittens'). De vachtkleur bij de hiel loopt meestal van donkergrijs over naar lichtgrijs [figuur 4].

Twijfelgevallen en validatie

Op camerabeelden waren soms 'wilde katten' te zien waarbij niet alle kenmerken aanwezig of even uitgesproken waren [figuur 5]. Dat soort beelden zijn door meerdere deskundigen beoordeeld en gevalideerd. Bij twijfel werd een poging gedaan om haren van

het betreffende dier te verzamelen voor DNA-onderzoek door een ruwe lokstok met kerven te plaatsen waarop haren kunnen achterblijven. Alle beelden zijn in een beeldbank bewaard voor een mogelijke herbeoordeling. Bij twijfelachtige 'wilde katten' kan sprake zijn van een hybride tussen een verwilderde of zwervende Huiskat en Wilde kat. Maar ook bij een kat die er volledig wild uitziet, kan alleen via DNA onderzoek met absolute zekerheid worden vastgesteld of het een 100% Wilde kat is. Hybridisatie is voorlopig een zeldzaam fenomeen in de Eifel- en Ardennenpopulatie. In de Frans-Duitse populatie bij Baden-Württemberg is wel een hybridezwerf aanwezig (TIESMEYER *et al.*, 2020; LEMMERS *et al.*, 2025).

TABEL 1
Zoekgebieden en aantal cameralocaties waar een Wilde kat (*Felis silvestris*) tussen 2006 en 2024 is waargenomen in Limburg.

Nr.	Zoekgebied	Deelgebieden	Periode van onderzoek	Aantal camera locaties (afgerond)	Aantal locaties met waarnemingen Wilde kat	Losse waarnemingen buiten dit onderzoek
I	Zuid-Limburg Zuid	Bossen langs Geul, Gulp, Selzerbeek, Eijserbeek en Noor, Savelsbos, Bemelerberg, groeve 't Rooth, Cannerbos	2006-2024	1.100	88	5
II	Zuid-Limburg Noordoost	Bossen langs Worm (Rimburg) en Roode Beek (Schinveldse bossen, Ijzerenbosch, 't Hout)	2022-2023	30	0	1 ^a
III	Midden-Limburg West	Kempen--Broek: Laurabossen, Kettingdijk, Tungelerwallen Wijffelterbroek en Areven	2023	50	1 ^b	1 ^c
IV	Midden-Limburg Oost	De Meinweg, Munnichsbos, 't Sweeltje	2023	15 ^e	0	1 ^d
				1.195	89	8

a Een doodvondst van vermoedelijk een Wilde kat bij de Brunsummerheide in 2012 (bron: Jo van der Heijden). Geen DNA-materiaal verzameld.

b Een mogelijke waarneming in 2023 (VAN KNIPPENBERG, 2023). Het lukte niet van deze kat DNA-materiaal te verzamelen.

c Een zekere waarneming in het Kempen--Broek, net over de grens in België bij Smeethof in 2012 (DEWYLLE & GOOSSENS, 2012). De afstand van de cameralocatie tot de Nederlandse grens was enkele tientallen meters. Zeer aannemelijk is dat deze Wilde kat ook op Nederlandse bodem (Wijffelterbroek) is geweest. Daarom is deze waarneming opgenomen in tabel 2.

d Een bijvangst van wasberenonderzoek in het Munnichsbos bij Montfort in 2018 (bron: René Janssen, ongepubliceerd).

e Feitelijk is in Midden-Limburg Oost, met name in De Meinweg, in de afgelopen decennia veel méér onderzoek met wildcamera's uitgevoerd. Dit was niet specifiek gericht op de Wilde kat en leverde ook geen waarnemingen van deze soort op.

Zoekintensiteit en spreiding van camera's

Bij het hier besproken onderzoek met wildcamera's is niet vanaf het begin gewerkt met een gestandaardiseerde zoekmethode en cameradichtheid. Het onderzoek was toentertijd bedoeld om de aanwezigheid van de Wilde kat vast te stellen, zonder kwantitatieve uitspraken te doen.

Verskillende onderzoekers voerden het onderzoek door de jaren heen onafhankelijk van elkaar uit en bepaalden naar eigen kunde en kennis de camera-dichtheid en -locaties. De grootte van het zoekgebied, de beschikbare tijd, het aantal camera's, het budget en de toegankelijkheid van een bos speelden hierin mee. Binnen een zoekgebied werden kansrijke (structuurrijke) bossen of bosgedeelten doorgaans beter onderzocht dan minder kansrijke.

In sommige jaren is gewerkt met een 'objectief' raster dat over een bosgebied heen werd gelegd (SCHOUFOUR, 2022; OVERMAN 2023). Binnen elk vak van het raster werd één wildcamera geplaatst op de meest geschikte en voor de onderzoeker goed bereikbare plek. De maaswijdte van het rooster varieerde echter en was afhankelijk van het inzicht en de mogelijkheden van de onderzoeker.

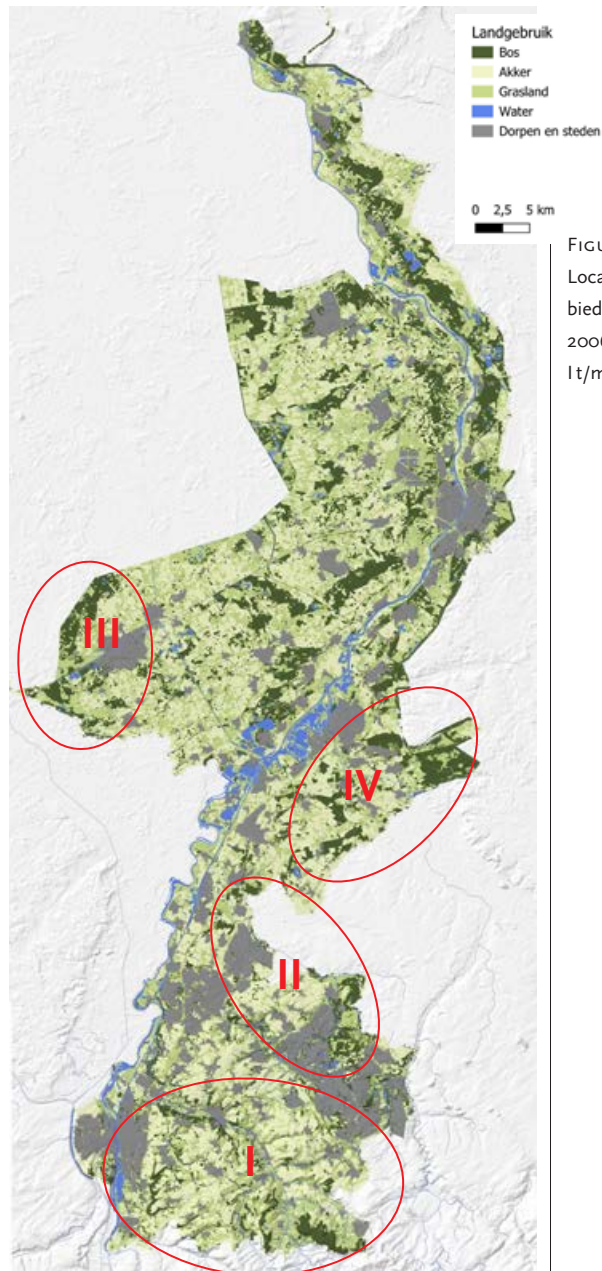
Ter indicatie: in Zuid-Limburg werd gedurende één onderzoekseizoen één camera per tien tot 15 ha bos opgehangen. Met name in de beginjaren was de zoekintensiteit nog iets hoger. In Midden-Limburg was de dichtheid lager. In het Kempen~Broek was deze ongeveer één camera per 20 ha en in De Meinweg en omstreken één camera per 100 ha (een kilometerhok).

ZOEKGEBIEDEN

Voor het onderzoek naar de verspreiding van de Wilde kat in Limburg zijn vier zoekgebieden uitgekozen [tabel 1 & figuur 6]. De vier zoekgebieden (I, II, III en IV) zijn gekozen op grond van hun ligging en landschapskwaliteit.

Uitbreiding van zoekgebieden

In de periode 2006 t/m 2024 is het aantal zoekgebieden in Limburg uitgebreid van één naar vier [tabel 1 & figuur 6]. Binnen zoekgebied I (Zuid-Limburg Zuid) nam het aantal onderzochte deelgebieden in deze periode toe van twee naar 17 [tabel 2]. Van 2006 tot en met 2016 werden alleen de bossen langs de zuidgrens van Zuid-Limburg onderzocht. Vanaf 2017 werd de zoektocht uitgebreid naar het noorden en westen. Het streven was om met de camera's de Wilde kat vóór te zijn, om later het moment van kolonisatie (ongeveer) te kunnen bepalen [tabel 2]. Dat is niet overal gelukt. Toen voor het eerst wildcamera's werden geplaatst in het Noordal (Noorbeek), Platte Bossen/Kolmonderbos (Nijswiller), Wrakelberg (Ubachsberg) en Klingendal (Reijmerstok) bleek hier al een Wilde kat te zitten. Hoe lang al, was niet meer na te gaan.

FIGUUR 6

Locatie van de zoekgebieden in de periode 2006-2024, aangeduid met I t/m IV (zie tabel 1).

De zoektocht maakte vanaf 2022 vanuit Zuid-Limburg Zuid een uitbreiding naar Zuid-Limburg Noordoost (omgeving Schinveld, Susteren en Rimburg). Een vondst uit 2012 van een dode, later als 'vermoedelijk' beoordeelde Wilde kat in de buurt van de Brunsummerheide was de aanleiding.

In 2023 werd tevens een stap gezet naar zoekgebieden in Midden-Limburg West en Midden-Limburg Oost. Dit gebeurde naar aanleiding van camerabeelden van een Wilde kat in het Belgische deel van het Kempen~Broek bij Smeetshof in 2012 (DEWYLLE & GOOSSENS, 2012) en in het Stramp-rooierbroek in 2019 (persoonlijke mededeling Jos Keijers), alsook een camerabeeld van een Wilde kat bij Montfort in 2018 (verkregen uit een onderzoek naar de Wasbeer (*Procyon lotor*); persoonlijke mededeling René Janssen).

TABEL 2

Limburgse bosgebieden waar vanaf 2006 is gezocht naar de Wilde kat (*Felis silvestris*).

■ Monitoring met waarneming Wilde kat.
■ Monitoring zonder waarneming Wilde kat.

	jaar	02	06	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Deelgebieden																		
I Zuid-Limburg Zuid																		
Vijlenerbos			†															
Bovenste Bos/ Onderste Bos																		
Cotessen																		
Dunnen-/Schweiberger-/Kruis-/Wagelerbos/Molt																		
Noordal																		
Grootebosch/ Roebelsbos																		
Platte Bossen/ Kolmonderbos																		
Bosje bij Nijswiller																		
Eyserbos/ Eyserheide																		
Gerendal/ Stjansbos/ Biebosch																		
Dellen/ t/m Ingendaal																		
Gen Hoes/De Kluis																		
Bemelerberg/'t Rooth																		
Savelsbos																		
Wrakelberg																		
Klingendal																		
Cannerbos																		
II Zuid-Limburg Noordoost																		
Brunsummerheide																		
Rimburg																		
Schinveldse bossen																		
Ijzerbosch																		
III Midden-Limburg West																		
Kempen~Broek																		
IV Midden-Limburg Oost																		
Munnichsbos																		
't Sweeltje																		
Meinweg																		

In de Zuid-Limburgse deelgebieden waar de Wilde kat reeds was waargenomen werd tijdens de onderzoeksperiode regelmatig opnieuw gemonitord. Dit is gedaan om te peilen of de Wilde kat zich hier blijvend gevestigd had.

RESULTATEN

De resultaten van de zoektocht naar de Wilde kat in Limburg zijn samengevat in tabel 1 & 2 en in de figuren 7, 8 & 9.

Tabel 1 laat zien op hoeveel camerolocaties een Wilde kat is gezien. Tabel 2 geeft aan in welke bosgebieden de Wilde kat in Limburg in de afgelopen twee decennia is waargenomen. Figuur 7 toont alle waarnemingen van de Wilde kat in Limburg vanaf 2002 tot en met 2024. Figuur 8 geeft een cumulatief beeld van de waarnemingen tussen 2000 en 2025 in perioden van vijf jaar in Zuid-Limburg. Aan de hand van de vier tijdvakken is te zien welke nieuwe waarnemingen erbij kwamen.

Figuur 9 toont de gepeilde locaties van 14 gezenderde Wilde katten die een aantal maanden in 2014 en in 2024 zijn gevolgd. De data zijn afkomstig uit DEKKER *et al.* (2015) en JANSSEN & DEKKER (2025). Deze kaart laat zien dat de Wilde katten de gekoloniseerde bossen vrijwel volledig bezetten en benutten.

UITBREIDING VAN HET LEEFGEBIED

Zuid-Limburg (Zuid en Noordoost)

Boven-Geuldal, Noordal en Savelsbos

De eerste waarnemingen van de Wilde kat zijn gedaan in de Zuid-Limburgse bossen van het Boven-Geuldal (Vijlenerbos en Bovenste Bos) en het Noordal (Kattenroth). Dat is natuurlijk niet vreemd gezien hun gunstige ligging ten opzichte van de kerngebieden in de Eifel en de Ardennen. Het sluit ook aan bij de (sporadische) waarnemingen van de Wilde kat uit de periode 2010-2011 in de Voerstreek, le Pays d'Herve, op het ecoduct bij Grünhaut/Welkenraedt en aan de uiterste noordrand van de Eifel (JANSSEN & MULDER, 2012).

Opvallend is dat in het Savelsbos bij Eijsden pas in 2022 met zekerheid een eerste Wilde kat is vastgesteld (SCHOUFOUR, 2023). In het Savelsbos (Noord) werden in 2018 voor de eerste keer wildcamera's geplaatst, maar toen werd geen Wilde kat gedetecteerd (KUIPERS, 2019). In de jaren erna kon het Savelsbos niet gemonitord worden vanwege mogelijke verstoring van een onderzoek aan de Eikelmuis (*Eliomys quercinus*). Dat kan een oorzaak zijn voor de relatief late ontdekking van de Wilde kat in het Savelsbos.

Midden-Geuldal

Op basis van het uitgevoerde cameraval-onderzoek kan voorzichtig geconcludeerd worden dat het middeendeel van het Geuldal gekoloniseerd is vanaf 2021.

Al in 2018 was bekend dat in het Gerendal een kat rondliep die leek op een Wilde kat (mededeling van Wildbeheereenheid Het Geuldal). Camerabeelden uit 2018 bevestigden deze waarneming, met dien verstande dat niet alle kenmerken van de Wilde kat even overtuigend aanwezig waren. Een poging om haren voor DNA-onderzoek te verzamelen mislukte helaas (KUIPERS, 2019). Camerabeelden van 2020 lieten géén Wilde kat zien (BROEKMAN, 2020), maar in 2021 kwamen de eerste overtuigende beelden van een Wilde kat uit deze omgeving, namelijk bij Sibbe (mededeling Denis Frissen). Het jaar erna werd hier opnieuw een Wilde kat waargenomen. Niet ver daar vandaan werd in het Biebosch minimaal één Wilde kat gesignaleerd, maar waarschijnlijk waren het er twee (MEIJERS, 2022).

Beneden-Geuldal

In 2024 is ook in het Beneden-Geuldal in de omgeving van de Dellen (Meerssen) een Wilde kat waargenomen. Dat is ruim 20 jaar na de eerste waarneming bij Vaals. De tussenliggende afstand is in vogelvlucht circa 20 kilometer. Eerdere onderzoeken in het Beneden-Geuldal hadden niets opgeleverd (KUIPERS, 2019; BROEKMAN, 2020; SCHOUFOR, 2022). Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat het verspreidingsgebied van de Wilde kat met gemiddeld ongeveer één kilometer per jaar naar het noordwesten is opgeschoven.

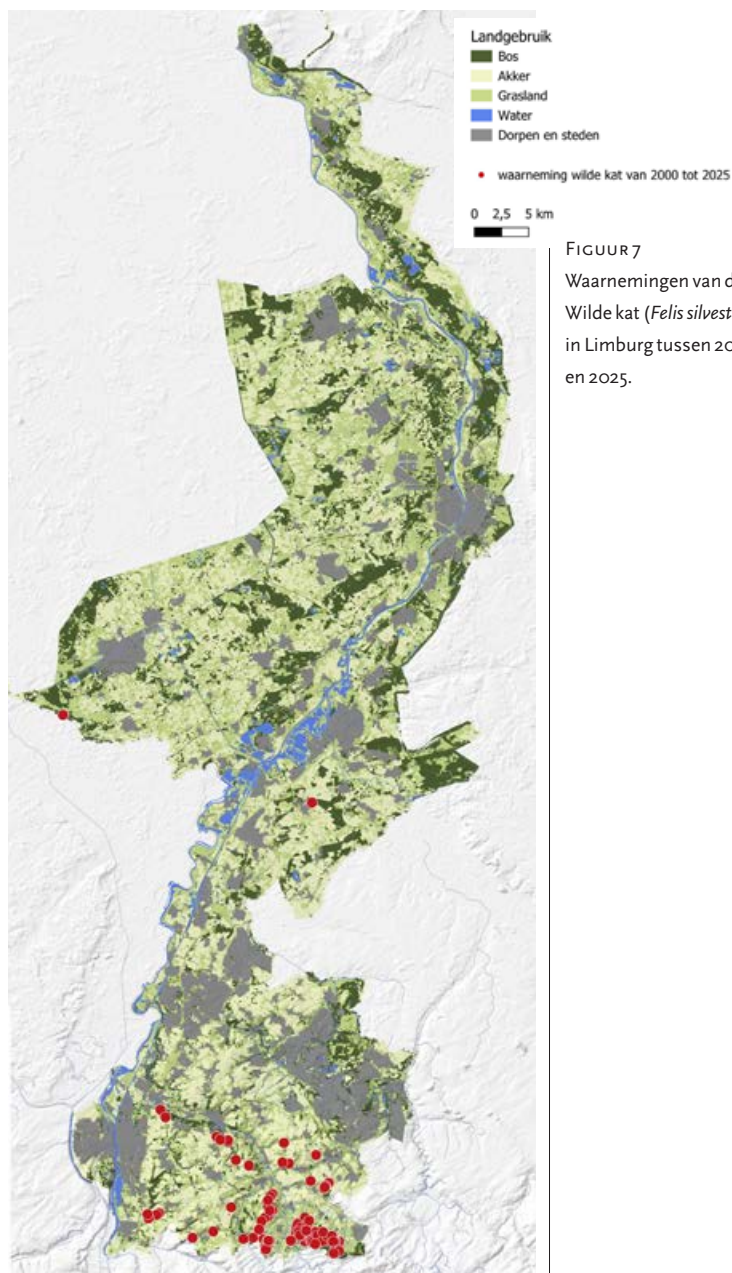
Beken een barrière?

De Limburgse Wilde katten komen voor op beide oevers van de riviertjes de Geul, de Gulp, de Selzerbeek en de Eijserbeek. Hoe en waar de oversteek gemaakt wordt, kan met een wildcamera moeilijk worden vastgesteld, wel met zenderonderzoek. In een Duitse studie hebben onderzoekers geconcludeerd dat een gezenderde Wilde kat de Rijn tussen Duitsland en Frankrijk overzwom (STREIF *et al.*, 2016). Het oversteken van kleine, ondiepe riviertjes in Zuid-Limburg is van een andere orde en lijkt voor zowel Huiskatten als Wilde katten geen probleem. Katten kunnen bovendien gebruikmaken van een omgevallen boom of een (wandel)brug.

Zuid-Limburgse verspreiding

Anno 2024 ligt het verspreidingsgebied van de Wilde kat in Zuid-Limburg voor zover bekend tussen Vaals in het zuidoosten, Eijsden in het zuidwesten, Meerssen in het noordwesten en de omgeving van Wijlre en Simpelveld in het noordoosten. Dat is een gebied ter grootte van ongeveer 150 km². Het ligt ten zuiden van de snelweg A79, ten oosten van de Maas en ten westen van de agglomeratie Kerkrade-Heerlen-Landgraaf.

In de Schinveldse bossen zijn geen Wilde katten waargenomen (MEIJERS, 2022). Dit natuurgebied is wél zeer rijk aan grote en middelgrote zoogdieren. In het IJzerbosch en 't Hout bij Susteren is de

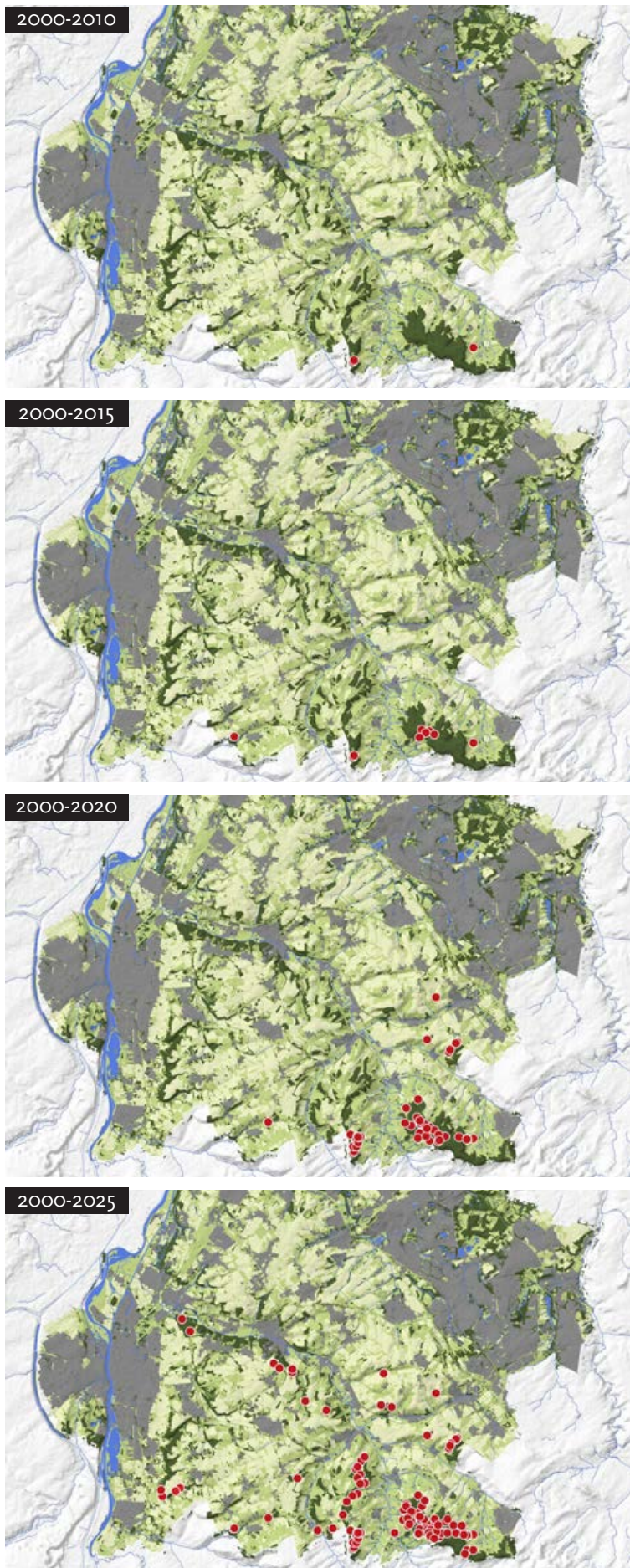
FIGUUR 7
Waarnemingen van de Wilde kat (*Felis silvestris*) in Limburg tussen 2000 en 2025.

soort evenmin aangetoond. Het zal een kwestie van tijd zijn, al is het gebied ten noorden van de snelweg A79 meer verstedelijkt dan het Geuldal en het Mergelland. Regelmatig monitoren blijft interessant, zeker op de Brunsummerheide waar al in 2012 een doodgereden, vermoedelijk Wilde kat is gevonden en gefotografeerd (bron: Jo van der Heijden). DNA is toentertijd niet afgenomen.

Midden-Limburg (West en Oost)

Kempen~Broek

In 2023 is in het Nederlandse deel van het Kempen~Broek mogelijk een Wilde kat gezien. Het lukte helaas niet om van dit dier haren te verzamelen voor DNA-onderzoek. Deze waarneming staat daarom niet op de kaart in figuur 6. Ook is in 2023 bij Smeethof (België) een mogelijke Wilde kat gezien (VAN KNIPPENBERG, 2023). Verzamelde haren

FIGUUR 8

Cumulatieve waarnemingen van de Wilde kat (*Felis silvestris*) in Zuid-Limburg in de periode 2000-2025 na telkens een periode van vijf jaar.

Toelichting en kanttekeningen bij figuur 8

- Een stip op de kaart is een waarneming van een of méér Wilde katten op één cameravallocatie. Eén individuele Wilde kat kan op één of meer cameravallocaties gezien zijn. Het aantal stippen op de kaart zegt dus niets over het aantal individuen in een bepaald gebied in een bepaald jaar. Het werkelijke aantal Wilde katten is onbekend.
- Het cameraval-onderzoek heeft niet in alle jaren in alle gebieden plaatsgevonden; dat kan het beeld vertekenen.
- Het cameraval-onderzoek heeft niet overal even intensief plaatsgevonden; ook dat kan het beeld vertekenen.
- Een wildcamera kan katten missen, ook als ze er wel (af en toe) zijn.
- De wildcamera's zijn geplaatst in de bossen. Een realistischer beeld van het leefgebied geven de gepeilde locaties van het zender-onderzoek; dit levert ook waarnemingen op van buiten het bos.
- Al zijn de kaarten met waarnemingen niet compleet, ze laten wél de tendens zien van de afgelopen twee decennia: een uitbreiding van het verspreidingsgebied van de Wilde kat. In het meest zuidelijke deel van Zuid-Limburg is de uitbreiding het sterkst. Deze gaat in de richting van zuidoost naar noordwest.

van deze laatste bleken na DNA-onderzoek van een marter te zijn.

De mogelijke aanwezigheid in het Kempen~Broek is niet vreemd omdat al in 2012 een eerste Wilde kat werd gezien bij het Belgische Smeethof (DEWYLLE & GOOSSENS, 2012). Gezien de korte afstand tot de grens is het zeer aannemelijk dat deze Wilde kat toen ook Nederlandse bodem heeft betreden. Daarom is deze waarneming opgenomen in figuur 6 en in de tabellen 1 & 2. In 2019 werd in het deelgebied Stramprooierbroek (België) eveneens een Wilde kat gedetecteerd (bron: Jos Keijers). Ook deze waarneming was niet ver van de grens met Nederland.

De waarnemingen vanaf 2012 in het Kempen~Broek zijn hoe dan ook bijzonder. Het gebied ligt minimaal 50 km verwijderd van de huidige kerngebieden en de route is niet overal even gemakkelijk. Afgezet tegen de late ontdekking van de Wilde kat in het Midden- en Beneden-Geuldal, in respectievelijk 2021 en 2024, betreft het dus een opvallend vroege kolonisatie. Extra bijzonder is dat het Kempen~Broek aan de westkant van de Maas ligt. De andere waarnemingen in Nederland en Vlaanderen (Voerstreek) zijn van de oostkant van de Maas. Maar het is bekend dat de soort flinke afstanden kan afleggen. En aantrekkelijk is het uitgestrekte en bosrijke Kempen~Broek voor de Wilde kat zeker.

De Meinweg, Munnichsbos en 't Sweeltje

Bij het cameraval-onderzoek in 2023 in Midden-Limburg Oost zijn geen Wilde katten gezien. Toch is in 2018 al een Wilde kat gezien in het Munnichsbos.

Dit op camera vastgestelde dier was een 'bijvangst' van een onderzoek naar Wasberen (bron: René Janssen). Ook deze waarnemingslocatie ligt vrij ver (circa 35 km) van het kerngebied in de Eifel af.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

Gedurende de onderzoeksperiode zijn diverse opmerkelijke waarnemingen in Limburg gedaan. Enkele hiervan worden hierna beschreven.

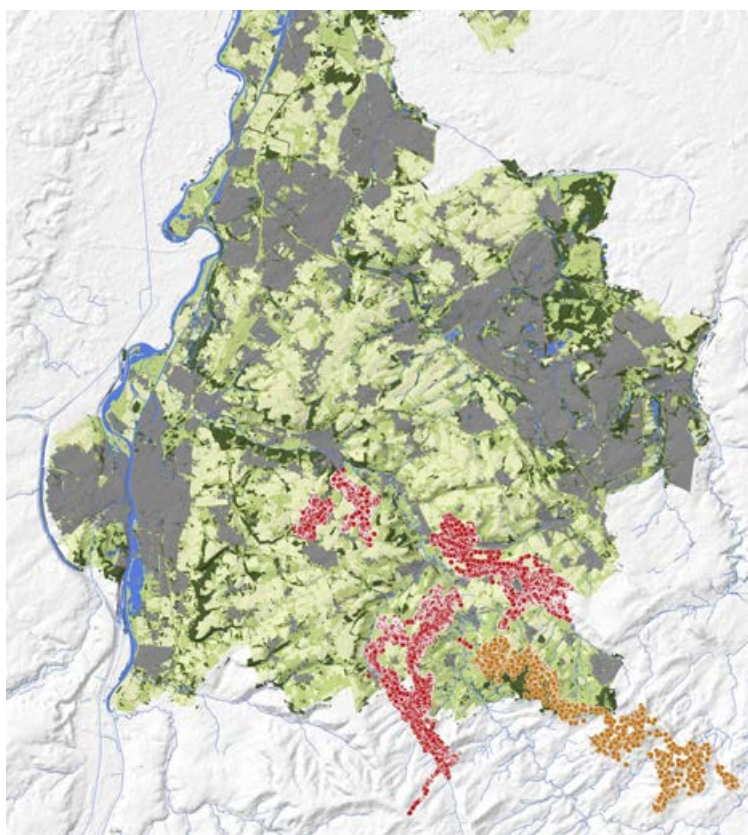
Stokoude bejaarde doodgereden

In 2023 werd een doodgereden Wilde kat gevonden langs de N281 in de buurt van Bocholtz (LA HAYE *et al.*, 2023). Dit was inmiddels de derde verongelukte Wilde kat in vijf jaar op deze drukke weg. De weg is aan beide zijden begroeid met bos, hetgeen deze locatie extra risicovol maakt. Het bijzondere van de vondst in 2023 was dat het dier een transponder had. Het bleek 'WK2' te zijn, een oude bekende van het zenderonderzoek van 2014. Bij zijn vangst in 2014 was het een forse kater van ruim 4,5 kg en een kop-romplengte van 59 cm. Anno 2023 was WK2 nog steeds indrukwekkend met vrijwel hetzelfde gewicht. De leeftijd werd in 2014 op basis van gebitskenmerken door meerdere Duitse deskundigen op minstens 4,5 jaar geschat. In 2023 moet het dier dus minimaal 13 jaar oud zijn geweest. Het is de oudste Wilde kat die ooit in Nederland is vastgesteld en ook uit navraag in Duitsland bleek dat hij behoorde tot een groep van zeldzame hoogbejaarde dieren. Wilde kat WK2 had in de winter van 2014–2015 een leefgebied dat zich uitstrekte van het Aachenerwald in het oosten (Duitsland) tot en met het gehele Vijlenerbos-complex in het westen, een gebied met een doorsnede van tien kilometer. Het was een groot leefgebied met een aantal behoorlijk gevaarlijke wegen die deze kat regelmatig overstak. Het is verrassend dat het zo lang is goed gegaan.

Wilde kittens gefilmd

In juni van 2017 was het mogelijk om in het Vijlenerbos een moederkat te filmen met vijf levendige kittens (KUIPERS, 2017). Het aantal van vijf kittens is vrij hoog en wijst erop dat op deze locatie genoeg voedsel voorhanden is. In de literatuur wordt voor de Wilde kat vaak een aantal van drie tot vier jongen per nest genoemd (PIECHOCKI, 1990).

De opname met de kittens [figuur 10] was deels een kwestie van geluk, maar deels ook het resultaat van gedegen speurwerk en voorbereiding. Bij eerder cameraval-onderzoek in dat jaar werden twee vrouwelijke Wilde katten opgemerkt met een dikke buik. Dit was een aanwijzing dat er jongen op komst waren. Ook werd in mei en juni gezien dat beide vrouwtjes bij daglicht aan het jagen waren. Blijkbaar moesten er veel muizen

gevangen worden en was de nacht daarvoor te kort geweest. Dit duidt eveneens op (hongerig) nageslacht. De tweede moederkat is met haar jongen helaas niet op beeld verschenen. Bij haar ontbreekt dus het harde bewijs van succesvolle voortplanting. Het is niet bekend of alle vijf de gefilmde kittens gezond en wel de volwassenheid hebben gehaald. Hoe dan ook was dit nest een gunstig teken van een uitdijende populatie. Dit was overigens niet het allereerste teken. In september 2014 was er ook al één jong katje in het Vijlenerbos op beeld vastgelegd (BROUNS, 2015).

In de zomer van 2024 is opnieuw een poging gedaan om kittens in beeld te krijgen. Deze keer in het Bovenste en Onderste Bos. De aanleiding was ook nu de waarneming van een vrouwtje dat overdag aan het jagen was [figuur 11]. Het is niet gelukt de kittens te filmen.

Trekken aan een dood Ree

In februari 2013 werd door Tim Koumans van Natuurmonumenten in het Noordal een Wilde kat op beeld vastgelegd bij een kadaver van een Ree (*Capreolus capreolus*). Het kadaver was daar neergelegd voor aaseters en roofdieren in het kader van het project 'Dood doet leven'. De Wilde kat had veel interesse in het kadaver. Op camerabeelden was te zien dat de kat met kracht aan het kadaver trok.

Bijvangsten

Soms was een waarneming van de Wilde kat dus een bijvangst van een ander onderzoek, bijvoor-

FIGUUR 9
Locatiegegevens van veertien gezen- derde Wilde katten (*Felis silvestris*) in Zuid-Limburg. Oranje: vijf exemplaren in 2014 (bron: DEKKER *et al.*, 2015). Rood: negen exemplaren in 2024 (JANSSEN & DEKKER, 2025)

FIGUUR 10

Een vrouwtje van de Wilde kat (*Felis silvestris*) met kittens in het Vijlenerbos in juni 2017 (foto: Laura Kuipers).

dieren zoals Lynx (*Lynx lynx*), Wolf (*Canis lupus*) en Goudjakhals (*Canis aureus*) zijn niet waargenomen.

HET TOTAAL AANTAL WILDE KATTEN IN LIMBURG

Op grond van het uitgevoerde onderzoek is het niet mogelijk het aantal Wilde katten in Limburg exact te bepalen. Er is voortplanting, het verspreidingsgebied dijt uit en door te kijken naar de vachttekening van gefilmde Wilde katten kunnen in Zuid-Limburg tien tot 15 verschillende individuen onderscheiden worden. De schatting is dat er enkele tientallen exemplaren leven.

DE WILDE KAT VAN TERWORM

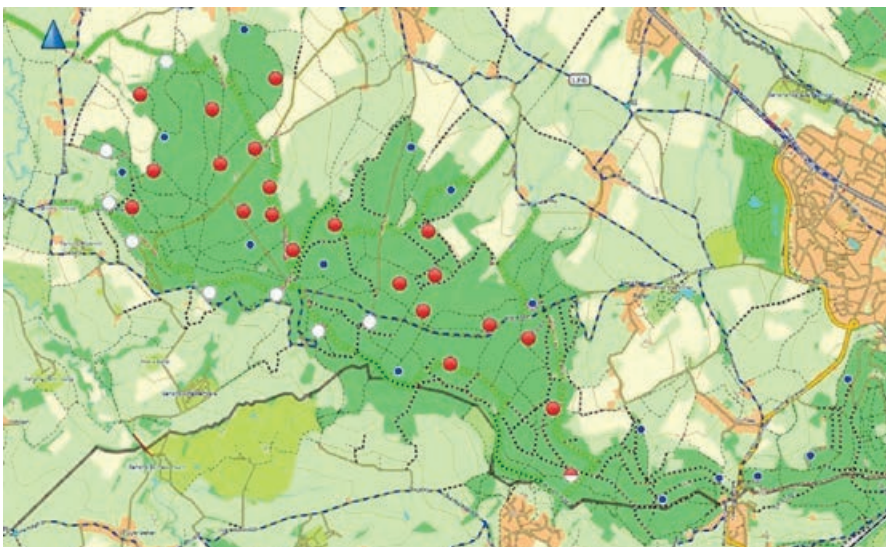
In 1963, bijna veertig jaar vóór de Wilde kat van Vaalsbroek, is op landgoed Terworm bij Heerlen een jonge ‘wilde kater’ gevangen in een bunzingval. In de Limburgse Zoogdierenatlas werd geconcludeerd dat dit dier weliswaar op een Wilde kat lijkt, maar er geen is (THISSEN & CANTERS, 2010). Toch is daarmee het laatste woord over deze kat nog niet gezegd. Roofdieronderzoeker Jaap Mulder is van oordeel dat het juist wel om een echte Wilde kat gaat. Een poging om een DNA-monster uit de schedel te nemen, mislukte. Maar verder kloppen alle uiterlijke kenmerken optimaal met die van de Wilde kat. De vangst viel samen met uitzonderlijk veel sneeuwval in de Ardennen, wat zijn komst naar Nederland kan verklaren. Mulder werkt momenteel aan een studie waarin hij alle oude waarnemingen en beoordelingen in Nederland nogmaals onder de loep neemt. Zijns inziens is dus niet de kat van Vaalsbroek de eerste overtuigende waarneming van de Wilde kat in Nederland, maar die van Terworm.

▲ FIGUUR 11

Een Wilde kat (*Felis silvestris*) met halsbandzender in de omgeving van het Bovenste en Onderste Bos in juli 2024. Mogelijk heeft ze jongen en moet ze daarom zelfs overdag woelmuizen vangen (foto's: Jillis Roos).

beeld naar Wasberen of aaseters. Maar het omgekeerde gebeurde ook: de wildcamera's van het Wilde kat-onderzoek filmde tussen 2006 en 2024 diverse marterachtigen, waaronder enkele malen de zeldzame Boommarter (*Martes martes*) in het Vijlenerbos, Bovenste Bos en Noordal. Ook de Bunzing (*Mustela putorius*) verscheen af en toe in diverse Zuid-Limburgse hellingbossen. De Wezel (*Mustela nivalis*) was slechts éénmaal te zien en er is geen enkele Hermelijn (*Mustela erminea*) waargenomen. De Das (*Meles meles*) is zeer vaak gefilmd, de Vos (*Vulpes vulpes*) ook regelmatig. Andere grote roof-

WILDE KATTEN EN ZWERVENDE HUISKATTEN

In alle bossen waar de Wilde kat is waargenomen, zijn ook zwervende Huiskatten gezien. Soms passeren de beide soorten in dezelfde week een-

FIGUUR 12

Waarnemingen van Wilde katten (*Felis silvestris*) (rood) en Huiskatten (*Felis catus*) (wit) in het Vijlenerbos in de periode van 16 februari 2017 tot en met 30 maart 2017. De blauwe stippen vertegenwoordigen cameralocaties zonder waarneming van deze soorten (KUIPERS, 2017).

FIGUUR 13

Locaties van maatregelen voor bos- en struweelontwikkeling en ontwikkeling van structuurrijke graslanden in Zuid-Limburg en het Belgische grensgebied, uitgevoerd tussen 2010 en 2025 door ARK Rewilding Nederland in samenwerking met andere (natuur-) terreineigenaren (kaart: Peter Veldt).

zelfde camerolocatie, maar ze lijken elkaar ruimtelijk toch enigszins te mijden. In het Vijlenerbos met zijn 650 ha werd dit laatste in ieder geval vastgesteld (KUIPERS, 2017). Op de kaart [figuur 12] staan waarnemingen van diverse Wilde katten en zwervende Huiskatten.

In 2020 zijn de beschikbare cameravalgegevens uit Zuid-Limburg opnieuw tegen het licht gehouden, vanuit de vraag of de aanwezigheid van Wilde kat effect heeft op het terreingebruik van zwervende Huiskatten (BROEKMAN, 2020). Uit deze analyse blijkt dat Huiskatten in een bos dicht bij bosranden, wegen en huizen voorkomen dan Wilde katten. In welke mate de mijding van invloed is op de contacten tussen Wilde kat en Huiskat tijdens de paartijd is moeilijk te zeggen.

TOEKOMST

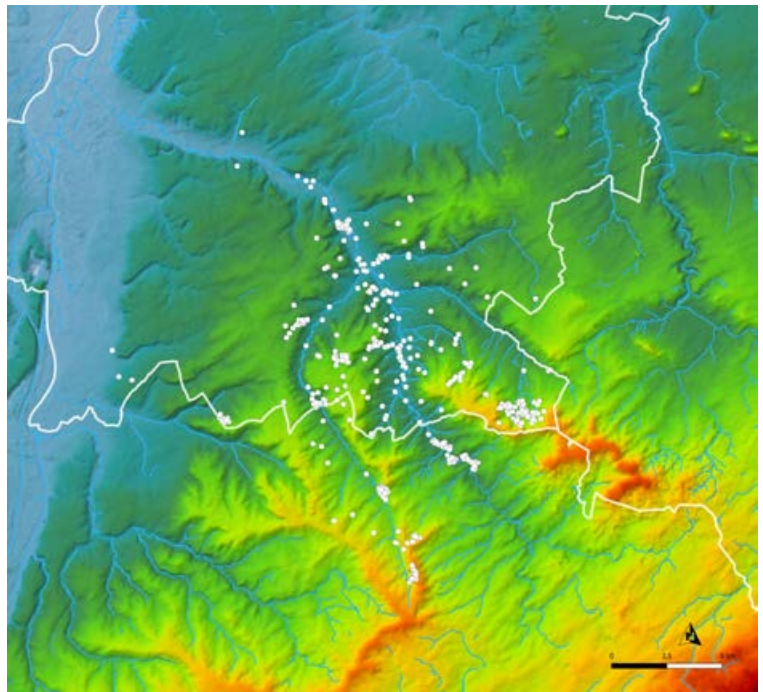
Verbetering van de landschapskwaliteit

De Wilde kat is in opmars. Hoe snel de opmars van deze aan bossen gebonden soort zal gaan, hangt af van de kwaliteit van het landschap. Tot nu toe is de Wilde kat in Zuid-Limburg gemiddeld ongeveer een kilometer per jaar naar het noordwesten opgeschoven, maar wellicht gaat de verspreiding sneller wanneer de dichtheden en de aanwas toenemen.

Wat in ieder geval ook helpt zijn méér bossen, structuurrijkere bossen, meer en bredere hagen en ruigere graslanden. Een landschap dat getypeerd kan worden als een weelderig bocagelandschap. De landschapselementen functioneren voor de Wilde kat als 'stepping stones' en zijn geleidende structuren bij zijn verspreiding. Ze geven dekking en bieden voedsel

FIGUUR 14

Ontwikkeling van structuurrijk grasland door extensieve jaarrond begrazing op de rechter oever van de Gulp bij Bois de Hees in Wallonië, in een natuurgebied van Natagora (foto: Hettie Meertens).

zoals bosmuizen en woelmuizen. Voor een succesvolle opmars zouden daarnaast de grootste verkeersknelpunten moeten worden opgelost.

Vanuit de Provincie Limburg en het Rijk wordt de ontwikkeling en aanleg van bos en struweel de laatste jaren gestimuleerd, zowel in natuurgebieden als in de agrarische gebieden. Hiermee wordt de biodiversiteit in het landschap bevorderd en tevens gezorgd voor een grotere klimaatrobustheid. Natuurorganisaties, overheden en particulieren (landgoedeigenaren en agrariërs) hebben die handschoen opgepakt.

2017

2025

FIGUUR 15
Ontwikkeling van bocagelandschap in het Klingendal bij Reijmerstok, een natuurgebied van Staatsbosbeheer, waar in 2020 bos en struweel is aangeplant en extensieve jaarrond-begrazing zijn intrede heeft gedaan (foto 2017: Rob Geraeds; foto 2025: Hettie Meertens).

ARK Rewilding Nederland heeft bijvoorbeeld in de periode 2010–2025 in de grensoverschrijdende stoomgebieden van Geul en Noor in samenwerking met terreineigenaren enkele honderdduizenden struiken en bomen aangeplant en bijna 200 ha ruige, structuurrijke, extensief begraasde natuur ontwikkeld [figuur 13, 14 & 15].

Ook in het Kempen~Broek en in het zuidoosten van Noord-Brabant werkt ARK samen met met andere natuurorganisaties aan de ontwikkeling van (toekomstige) leefgebieden en corridors voor de Wilde kat en vele andere soorten. Dit gebeurt hier eveneens door extensivering van het landgebruik, aanplant van struweel en bos en door land terug te geven aan de natuur.

Wat betreft het oplossen van verkeersknelpunten kan worden gemeld dat de Provincie Limburg een haalbaarheidsstudie heeft uitgevoerd voor het wegnemen van het meest beruchte knelpunt bij de N281 in Zuid-Limburg in de omgeving van Nijswiller en Bocholtz (LA HAYE *et al.*, 2023). Deze studie moet nog vervolgd worden.

Corridors van oost naar west en van zuid naar noord

Als de vergroening van het landschap doorzet, kan worden verwacht dat de Wilde kat vanuit het Beneden-Geuldal het Bunderbos en uiteindelijk het Rivierpark Maasvallei bereikt. Dit laatste is het grensoverschrijdende landschapspark langs de Grensmaas. De Wilde kat moet daarvoor eerst tussen Meerssen en het Julianakanaal enkele spoorwegen en snelwegen passeren. De aanwezige tunnels voldoen in principe, maar de corridor in zijn geheel moet nog robuust worden aangekleed met ruigtes en struwelen. Rivierpark Maasvallei vormt een langgerekte zuid-noord verbinding. Over een lengte van maar liefst 40 km komen hier bos en struweel spontaan tot ontwikkeling. De stap naar de Hoge Kempen en het Kempen~Broek wordt daarmee gefaciliteerd. De uitbreiding van de Wilde kat aan de oostkant van Zuid-Limburg is minder overzichtelijk. Maar ook in dit verstedelijkte gebied en in aangrenzend Duits gebied zijn er mogelijkheden om corridors te verbeteren en aan te sluiten op het Geleenbeekdal en de Roode Beek.

DANKWOORD

Voor het onderzoek in de provincie Limburg en het aanliggende grensgebied bedanken wij onderstaande organisaties en personen.

De financiering kwam van de Provincie Limburg, Europa (Interreg-project Habitat Euregio) en de Nationale Postcode Loterij. Het veldwerk en verzamelen van data kwam tot stand door de bijdrage van Gilbert Bastiaens, Joost Broekman, Anke Brouns, Denis Frissen, Nol Goossens, Jo Habets, Jo van den Heuvel, Sjeng Jehae, Julia van Knippenberg, Tim Koumans, Jean Lutjens, Annabel Meijers, Bram Oosterbroek, Jillis Roos, Esther Sauren, Billy Scalf, Bram Schoufour, Raymond Tilmans, Willem Wind en Henk Withaar. Vergunning en toestemming werden verleend door Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting het Limburgs Landschap, Städteregion Aachen, Naturschutzbund Deutschland, Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt, Natagora, Service Public de Wallonie, alsook enkele particuliere terreineigenaren. Het concept-artikel werd becommentarieerd door Jaap Mulder.

De verbetering van de landschapskwaliteit tussen 2010 en 2025, waar in dit artikel naar wordt verwezen, was mogelijk dankzij financiering van de Provincie Limburg, het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, en de Nationale Postcode Loterij.

Summary

RETURN OF THE EUROPEAN WILDCAT (*FELIS SYLVESTRIS*) TO LIMBURG

This paper reports on observations of the (European) Wildcat in Limburg from 2002 up to and including 2024. Data were mainly collected using camera traps, predominantly set up in southern Limburg and far less so in central Limburg. Data were supplemented with those from transponder studies and finds of traffic victims. A total of over 1100 camera locations were monitored. Nearly 90 cameras, virtually all in southern Limburg, recorded a Wildcat. Cumulative distribution maps over five-year periods show the expansion of the Wildcat since 2000, the focus of its range (still) being in southern Limburg. The animals must have originated from the Eifel and Ardennes areas, situated less than 20 km from southern Limburg. The size of the southern Limburg population cannot be inferred from the data. In

one season, a maximum of 15 different individuals were recorded. Additional findings are that both sexes are present, and reproduction has occurred. All data point at ongoing expansion of the population. One male individual wearing a transponder probably reached an age of 13 years and had spent its last ten years in southern Limburg. Incidental observations of Wildcats in central and northern Limburg indicate the importance of also monitoring the species there, since the population may also be expanding there.

Work is in progress to increase the planting of trees and shrubs to boost the climate resilience of the Limburg landscape. Large-scale habitat development has already taken place in the valleys of the rivers Maas, Geul and Roer. Both measures will promote the further spread of the Wild cat.

Literatuur

- BROEKMAN, J., 2020. The effects of the European Wildcat (*Felis silvestris silvestris*) on the habitat use of domestic and feral cats (*Felis catus*) in the Netherlands. *Ecosystems and communities*. Radboud university, Nijmegen.
- BROUNS, A., 2015. Soortbeschermingsplan Wilde kat. ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.
- DEKKER, J.A., R. JANSSEN, L. LINNARTZ, A. BROUNS & J. MULDER, 2015. Activiteiten van een Wilde kat in Zuid-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 104(9): 157-162.
- DEWYLLE, I. & N. GOOSSENS, 2012. Wilde kat voor het eerst in 150 jaar weer in Vlaanderen! *Nature Today Bericht*. Geplaatst 3 oktober 2012. Geraadpleegd 18 januari 2025. www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=18300
- HUPE, K. & O. SIMON, 2007. Die Lockstockmethode – eine nicht invasive Methode zum Nachweis der Europäischen Wildkatze (*Felis silvestris silvestris*). Informationsdienst Naturschutz Niedersachsen. Niedersächsischer Landesbetrieb für Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz 1/2007.
- JANSSEN, R. & J. MULDER, 2012. Op zoek naar lynx, wilde kat en boommarker. Een inventarisatie met cameravallen in de Euregio Maas-Rijn rond het Drielandenpunt. Bionet/Bureau Mulder-natuurlijk, Vaals/De Bilt.
- JANSSEN, R. & J. MULDER, 2013. Aanvullende cameravalktocht naar wilde kat en boommarker in Zuid-Limburg (NL) en de Voerstreek (B) in 2012-2013. Bionet/Bureau Mulder-natuurlijk/Inbo, Stein/Groenekan/Brussel.
- JANSSEN, R., J.J.A. DEKKER & J.L. MULDER, 2016. De wilde katten van het Vijlenerbos. Onderzoek naar het terreingebruik in 2014-2015. Bionet/Jasja Dekker Dierecologie/Bureau Mulder-natuurlijk, Stein/Arnhem/Groenekan.
- JANSSEN, R., & J.J.A. DEKKER, 2025. Wilde katten (*Felis silvestris*) in de Zuid-Limburgse bossen en erbuitten. Telemetrieonderzoek naar het ruimtegebruik met GPS loggers. *Natuurhistorisch Maandblad* 114(7): 134-144.
- KNIPPENBERG, J. VAN, 2023. Het Kempen~Broek als leefgebied voor de Wilde kat: Mogelijkheden voor vestiging en verspreiding die de groene loper in Nederland verlengen. Wageningen University & Research, Wageningen.
- KUIPERS, L., 2016. De wilde kat tussen Geul en Gulp. ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.
- KUIPERS, L., 2017. De wilde kat anno 2017. Ontwikkeling van de wilde katpopulatie in Zuid-Limburg. ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.
- KUIPERS, L., 2019. Een vinger aan de pols: Wilde katverspreiding in Zuid-Limburgse bossen in 2018. ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.
- MEIJERS, A., 2022. Cameraval onderzoek naar roofdieren, in het bijzonder de Wilde kat, in het Schinveldse bos, IJzerbosch en Biebosch in Zuid-Limburg. Universiteit Utrecht, Departement Biologie, Ecologie en Natuurbeheer, Utrecht.
- LA HAYE, M., R. JANSSEN, G. MÜSKENS, A. BROUNS, J. DEKKER & H. MEERTENS, 2023. Een hoogbejaarde wilde kat op dodenweg in Zuid-Limburg. *Nature Today Bericht*. Geplaatst 23 maart 2023. Geraadpleegd 18 januari 2024. <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=30534>.
- LEMMERS, P., J.J.F. VERHEES, R. JANSSEN & J. DEKKER, 2025. Hybridisatie bij de Wilde kat (*Felis silvestris*) in Nederland. Risico en handelingsperspectieven ter voorkoming van verdwijning van de Wilde kat. *Natuurhistorisch Maandblad* 114(7): 145-152.
- MARTENS, B., 2012. Baldrian und Katzenminze als stimulerende Pflanzen für Katzen. Schriftliche Arbeit im Rahmen des Zertifikatsstudiengangs "Ethnobotanik und Ethnomedizin" der Universität Zürich.
- MULDER, J.L., 2007. Met fotovallen op zoek naar de wilde kat. *Zoogdier* 18(1): 3-7.
- MULDER, J. & J. HELMER, 2021. Roofdiertijd. Herkenning van West-Europese roofdieren en hun sporen. ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.
- OVERMAN, W., 2023. Wilde kat Midden-Limburg. Notitie N2023005. Zoogdierverseniging, Nijmegen.
- PIECHOCKI, R., 1990. Die Wildkatze *Felis silvestris*. Die neue Brehm-Bücherei, Wittenberg Lutherstadt, Ziemsen.
- POLMAN, E. & A. BROUNS, 2015. Obstakels voor de Europese wilde kat. Terugkeer naar Nederland belemmerd? *Zoogdier* 26(3): 1-3.
- SCHOUFOUR, B., 2022. European Wildcats in Limburg. A study on presence, suitable habitats and potential corridors. Utrecht University, Utrecht.
- STREIF, S., A. KOHNEN, S. KRAFT, S. VEITH, C. WILHELM & M. SANDRINI, 2016. Die Wildkatze (*Felis silvestris silvestris*) in den Rheinauen und am Kaiserstuhl. Raum-Zeit-Verhalten der Wildkatze in einer intensiv genutzten Kulturlandschaft. Projektbericht. Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt Baden-Württemberg, Freiburg.
- THISSEN, J.B.M. & K.J. CANTERS, 2010. Wilde kat *Felis silvestris*. In: C.E. Huizenga, R.W. Akkermans, J.C. Buys, J. van der Coelen, H. Morelissen & L.S.G.M. Verheggen, Zoogdieren van Limburg. Verspreiding en ecologie in de periode 1980-2007. Stichting Natuurpublicaties Maastricht: 390-392.
- TIESMEYER, A., L. RAMOS, J. MANUEL LUCAS, K. STEYER, P. ALVES, C. ASTARAS, M. BRIX, M. CRAGNOLONI, C. DOMOKOS, Z. HEGYELI, R. JANSSEN, A. KITCHENER, C. LAMBINET, X. MESTDAGH, D. MIGLI, P. MONTERROSO, J. MULDER, V. SCHOCKERT, D. YOULATOS, M. PFENNINGER & C. NOWAK, 2020. Range-wide patterns of human-mediated hybridisation in European wildcats. *Conservation Genetics* 21(2): 247-260.

NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP in LIMBURG

Colofon

BESTUUR

Math de Ponti (voorzitter), Susanne Hanssen (secretaris),
Frank Assendelft (waarnemend penningmeester),
Ben Matheij, Jan-Joost Bakhuizen & Toon van Baal.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Ellen Zwart &
Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 38,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven,
verenigingen, instellingen e.d. € 120,00.
leden@nhgl.nl.
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau
(publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 5,-; leden € 4,50 (incl. porto),
themanummers € 8,-.

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOELLENSTUDIEGROEP

PADDENSTOELLENSTUDIEGROEP

Marc Houben (paddenstoelenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen

(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum

(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolkamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Mark Groen (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRIJK

Wouter Jansen (werkgroepdriestrijk@nhgl.nl).

WERKGROEP PLANTENSOCIOLOGIE

Johan den Boer (plantensociologie@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Vacature

(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten
(snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in
Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAIK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroev
Limburg. Postbus 2235,
6201 HA Maastricht (vanschaikestichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHG
(natuurbank@nhgl.nl).

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip
Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton
Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Guido Verschoor
& Marc Poeth (redactie-assistent) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te
houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze
kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te
bekijken op <https://maandblad.nhgl.nl/auteurs>.

LAY-OUT & OPMAAK

Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht
(mvandemanakker@xs4 all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK Grafiegroep Zuid, Beek.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname
slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg

